

بزرگ‌آموزه‌های سوئد و آلمان در یادگیری مادام‌العمر با تأکید بر آموزش فنی و حرفه‌ای

مقدمه

یادگیری مادام‌العمر به هر نوع یادگیری شهروندان در طول عمر خود در محیط مدرسه، خانه، اجتماع، محیط‌های ورزشی، فرهنگی، تفریحی، فعالیت‌های داوطلبانه، شرکت‌های بزرگ، سرگرمی و دیگر فرصت‌های آموزشی اشاره دارد [Ministry of Education..., 2009].

ورکت^۱ (۲۰۰۰) تعریف خود را از یادگیری مادام‌العمر چنین بیان می‌کند: «یادگیری مادام‌العمر دیدگاهی جامع به آموزش و پرورش و به رسمیت شناختن یادگیری در محیط‌های مختلف است.» این تعریف شامل دو نکته می‌شود: نکته اول اینکه فرد در سراسر عمر می‌آموزد. نکته دوم اینکه یادگیری مادام‌العمر شامل یادگیری رسمی، غیررسمی و آزاد است. با توجه به تعریف یادگیری مادام‌العمر، برای بررسی اقدامات دو کشور سوئد و آلمان در این زمینه ابتدا به اهداف و سپس اقدامات آن‌ها در دو بخش رسمی و غیررسمی با تأکید بر آموزش فنی و حرفه‌ای پرداخته خواهد شد.

کشور سوئد

الف. اهداف کشور سوئد در زمینه یادگیری مادام‌العمر: سوئد کشوری مرفه واقع در اروپای شمالی است. هدف دولت سوئد از یادگیری مادام‌العمر تبدیل شدن اقتصاد کشور به اقتصاد مبتنی بر دانش است که به آموزش و پرورش با کیفیت بالا تکیه دارد. همچنین هدف از یادگیری مادام‌العمر، رشد عدالت اجتماعی، رشد توسعه فردی، دموکراسی، و رشد اقتصادی و برابر است [Doona, 2007].

ب. اقدامات بخش رسمی: در کشور سوئد هر ساله برنامه‌ای اجباری در مهد کودک‌ها برای آشنا ساختن کودکان مهد کودک با برنامه‌های مدرسه

کلیدواژه‌ها: آموزش

در سوئد، آموزش در آلمان، آموزش مادام‌العمر، آموزش فنی و حرفه‌ای

تحصیلات دبیرستانی پایه خوبی را برای فعالیت‌های شغلی، ادامه تحصیل، رشد فردی و همچنین مشارکت فعال در زندگی اجتماعی بنیان می‌گذارد

ابتدایی و بازدید از آن وجود دارد. در این کشور همه نوجوانانی که دوره ۹ ساله ابتدایی (عمومی) را تمام کرده‌اند، حق تحصیل در یک دوره سه ساله دبیرستانی را دارند. تحصیلات دبیرستانی پایه خوبی را برای فعالیت‌های شغلی، ادامه تحصیل، رشد فردی و همچنین مشارکت فعال در زندگی اجتماعی بنیان می‌گذارد. هجده برنامه سراسری در دبیرستان وجود دارد که ۱۲ برنامه حرفه‌ای و ۶ برنامه آماده‌کننده برای دانشگاه است. برنامه‌های حرفه‌ای عبارت‌اند از: برنامه کودکان و اوقات فراغت؛ برنامه ساختمان و تأسیسات؛ برنامه برق و انرژی؛ برنامه وسایل نقلیه و حمل و نقل؛ برنامه تجارت و امور اداری؛ برنامه صنایع دستی؛ برنامه هتل و گردشگری؛ برنامه تکنیک صنعتی؛ برنامه استفاده و نگهداری از طبیعت؛ برنامه رستوران و مواد غذایی؛ برنامه گرما؛ تهیه و بهداشت؛ برنامه املاک و مستغلات؛ برنامه درمان و مراقبت. برنامه‌های آماده‌کننده دانشگاه نیز شامل این مواردند: برنامه اقتصاد؛ برنامه هنر و زیبایی؛ برنامه علوم انسانی؛ برنامه علوم طبیعی؛ برنامه علوم اجتماعی؛ برنامه تکنیک.

همه برنامه‌های دبیرستانی سه ساله هستند. پس از گذراندن یک برنامه حرفه‌ای دانش‌آموزان باید به‌خوبی آماده زندگی شغلی باشند. آموزش باید دارای کیفیت بالایی داشته باشد و به مهارت در شغل منجر شود. همچنین همه دانش‌آموزانی که یک برنامه حرفه‌ای را به پایان می‌رسانند، امکان کسب شرایط عمومی برای ورود به دانشگاه را در طول دوران تحصیل دبیرستان به‌دست می‌آورند. منظور از کسب شرایط عمومی برای ورود به دانشگاه، انتخاب دوره‌های آموزشی است که چنین امکانی را به دانش‌آموز می‌دهند [پیشین].

در کشور سوئد برای رسیدن به یادگیری مادام‌العمر بر دبیرستان‌های فنی و حرفه‌ای تأکید دارند. آموزش فنی و حرفه‌ای در کلاس درس ارائه و طبق قراردادی بین مدارس و کارفرمایان ارائه می‌شود. دانش‌آموزان تحت نظر کارفرمایان به یادگیری عملی می‌پردازند. بنابراین در این کشور دوره‌های کارآموزی رایج است. هدف این دوره‌ها آموزش گام‌به‌گام شغل خاص و رسیدن به تخصص در آن شغل است. به همین دلیل بی‌کاری جوانان در کشور سوئد نسبت به سایر کشورهای جهان بسیار کم است. در کشور سوئد مخارج مالی آموزش و پرورش به عهده شهرداری‌هاست. سرمایه‌گذاری عمومی بزرگی در

آموزش‌های حرفه‌ای وجود دارد که این کار توسط دبیرستان‌های فنی و حرفه‌ای انجام می‌گیرد. این تحولی است که بین وزارت آموزش و پرورش و وزارت علوم رخ داده. در واقع هیچ مرزی بین صنعت و استخدام نیست و سیستم یکپارچه‌ای وجود دارد. در سال ۱۹۹۱ آموزش در کشور سوئد غیر متمرکز شد. این نظام آموزشی به شهرداری‌ها امکان داد، برای سازمان‌دهی آموزش فنی و حرفه‌ای، به منظور یادگیری مادام‌العمر به اقدامات گوناگونی دست بزنند؛ از جمله بررسی کیفیت آموزش که کار ارزیابان را سخت کرده است. [Allen, 2012].

در کشور سوئد طرح آموزش بزرگسالان از سال ۱۹۹۷ آغاز شد. هدف از این آموزش اجباری، افزایش مهارت‌ها و تقویت باورهای خود در ارتباط با توانایی‌های خود و نیز فراهم آوردن فرصت برای افزایش دانش و مهارت‌های دانش پایه است. هدف از آموزش بزرگسالان، آموزش بزرگسالانی است که فاقد مدرک تا دبیرستان هستند. طرح آموزش مجازی بزرگسالان برای دسترسی همه بزرگسالان به آموزش ارائه شده است. به علاوه آموزش رایگان است و شهرداری مسئول مالی آموزش بزرگسالان، مهاجران، بزرگسالان معلول، و یاددهی زبان دوم به مهاجران و بزرگسالان محسوب می‌شود [Doona, 2007]. همچنین دولت برای افرادی که بنا به دلایلی نتوانسته‌اند به دبیرستان بروند و وارد بازار کار شده‌اند، شانس دومی فراهم آورده است. آن‌ها باید به مدارس متوسطه بزرگسالان بروند و مدرک پایان متوسطه را اخذ کنند. البته این برنامه، برنامه‌ای باز است و افرادی که می‌خواهند تغییر شغل بدهند و یا می‌خواهند مهارت بیشتری در شغل خود کسب کنند، می‌توانند از این دبیرستان‌ها استفاده کنند. در این راستا کارگران می‌توانند از فرصت مطالعاتی که کاملاً قانونی است، استفاده کنند. در کشور سوئد بیمه بی‌کاری وجود دارد. این بیمه به کسانی تعلق می‌گیرد که در کلاس‌های درس شرکت کنند [European association for the education of adults, 2011].

ج. اقدامات بخش غیررسمی: کشور سوئد به منظور حمایت فعال از یادگیری مادام‌العمر اقداماتی را انجام داده است؛ از جمله:

۱. افزایش استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات (در کشور سوئد سطح بالایی از سواد رایانه در هر دو سطح جوانان و بزرگسالان حمایت می‌شود)؛

۲. معافیت‌های مالیاتی برای استفاده از رایانه در خانه پس از برنامه جدید ملی در مدارس؛
۳. افزایش تأمین مالی آموزش فنی و حرفه‌ای توسط کمک‌های فردی؛
۴. افزایش شرکای اجتماعی برای همکاری در تنظیم و اجرای آموزش فنی و حرفه‌ای (Doona, [2007]).

کشور آلمان

هدف از یادگیری مادام‌العمر در کشور آلمان پرورش نیروی ماهر توانا و آماده برای کسب شغل در محیط کسب و کار و داشتن سیستم قوی و کارآمد در زمینه تربیت نیروی کار با ارائه گواهی‌نامه معتبر است (Expert workshop on, 2012).

الف. اقدامات بخش رسمی

در کشور آلمان کودکان سه تا شش ساله به مهدکودک و کودکستان می‌روند. در آنجا با توجه به سن و سال خود به کاوشگری تشویق می‌شوند. پس از کودکستان، کودکان وارد مدرسه ابتدایی می‌شوند که طول آن از چهار تا شش سال در هر ایالتی متفاوت است. دانش‌آموزان بعد از سپری کردن دوره ابتدایی وارد دوره‌های متوسطه اول و سپس متوسطه دوم می‌شوند. طول مدت متوسطه ۹ سال است. در دوره متوسطه اول بر آموزش عمومی تأکید می‌شود، اما آموزش تخصصی نیز وجود دارد. در دوره متوسطه دوم دو نوع دبیرستان عمومی و تخصصی فعال هستند. برای اجرای خط مشی یادگیری مادام‌العمر ثبت‌نام از دوره ابتدایی تا آخر دبیرستان اجباری است. چنانچه دانش‌آموزی خواستار ترک مدرسه و تحصیلات شود، ابتدا مشاوران به‌طور میسوط با خانواده او صحبت می‌کنند و تصمیم نهایی یا توسط پدر و مادر و یا مدرسه و یا مقامات نظارتی مدرسه گرفته می‌شود. در دوره ابتدایی دانش‌آموزان با زبان

خارجی اول آشنا می‌شوند. این آموزش در دوره‌های بعدی ادامه دارد. زبان اول خارجی دانش‌آموزان انگلیسی است. در دوره متوسطه اول دانش‌آموزان باید زبان خارجی دوم را آغاز کنند که معمولاً فرانسه است. آموزش زبان خارجی اول و دوم با هدف یادگیری مادام‌العمر صورت می‌گیرد.

در کشور آلمان دانش‌آموزان در دوره متوسطه اول درسی با نام «مطالعات پیش حرفه‌ای» دارند.

در این دوره دانش‌آموزان

در سالن‌های تربیت بدنی

مجهز ورزش می‌کنند.

در دوره متوسطه دوم

دانش‌آموزان به رشته

تربیت بدنی، یا به شاخه

فنی و حرفه‌ای و یا به شاخه

عمومی وارد می‌شوند. در

آلمان در سطح متوسطه

دوم مدرسی وجود دارد که

فراهم‌کننده شانس دوم برای بزرگسالانی هستند که توانایی آموزش به‌طور مستقل را ندارند (ایجاد فرصت جهت یادگیری مادام‌العمر برای بزرگسالان). بنابراین برای ارتقای مهارت و توانایی‌های خود وارد این گونه مدارس می‌شوند.

آموزش فنی و حرفه‌ای در کشور آلمان از اهمیت خاصی برخوردار است. این گرایش در تربیت نیروی ماهر کاری در کشور آلمان نقش بسزایی داشته است و همراه با نظام آموزش حرفه‌ای در محل کار، یک سیستم دوگانه قوی پدید می‌آورد که بیانگر نوآوری در خط مشی یادگیری مادام‌العمر محسوب می‌شود. در کشور آلمان سهم آموزش و پرورش در پرورش نیروی ماهر در شغل‌های مختلف، نسبت به نیروی کار فارغ‌التحصیل در آموزش عالی خیلی بیشتر است. این به معنای تعداد کم نیروی کار فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در آلمان نسبت به سایر کشورهای اروپایی است. پس از متوسطه اول، دانش‌آموزان می‌توانند وارد سه مسیر متفاوت شوند:

۱. سیستم دوگانه با ۴/۹ درصد داوطلب؛
۲. مدرسه براساس نظام شغل با ۲۰/۴ درصد داوطلب؛

۳. بخش انتقال با ۳۰/۷ درصد داوطلب.

اکثر دانش‌آموزانی که دوره متوسطه اول را پشت سر گذاشته‌اند، وارد نظام دوگانه می‌شوند. در نظام دوگانه یادگیری در دو مکان شرکت و در مدرسه

هدف از یادگیری
مادام‌العمر در
کشور آلمان
پرورش نیروی ماهر
توانا و آماده برای
کسب شغل در
محیط کسب و کار
و داشتن سیستم
قوی و کارآمد
در زمینه تربیت
نیروی کار با ارائه
گواهی‌نامه معتبر
است

* منابع

1. Allen, M. Färdeman, A., Pontis, C. and Starbäck, P. (2012). *Vocational education and training in Europe- country report Sweden*. Swedish national agency for education. <http://www.cedefop.europa.eu/EN/Information-services/vet-in-Europe-country-reports-aspx>.
2. Burke, G. & Reuling, J. (2002). Vocational training and lifelong learning in Australia and Germany. *Australia centre series*, 5.
3. Doona, A. (2007). *Lifelong Learning, policy development and practice, a case study of the republic of Ireland*. Thesis submitted to the university of nottingham For the degree of doctorate of education (Lifelong Education).
4. Expert workshop on. (2012). *The recognition of non- formally and informally acquired competences in the context of qualifications frameworks at national and European level*. Berlin
5. European association for education of adults. (2011). *Country report on adult education in Germany, Helsinki*. Retrieved <http://www.eaea.org/country/Germany>.
6. European association for education of adults. (2011). *Country report Sweden*. (Helsinki). www.eaea.org/country/sweden. Date of access.
7. Federal ministry of education and research. (2013). German EQF referencing report. Berlin. Ministry of Education, Culture, sports, Science and Technology (MEXT). (2009). *National Policies Concerning Lifelong Learning*. Retrieved from mext.go.jp/english.
8. Skolverket.s. (2000b). *Lifelong learning and life wide learning*. Stockholm: Skolverket. 2000 b. [Also available: <http://www.skolverket.se/pdf/00-538.pdf>]

صورت می‌گیرد. هدف پرورش نیروی ماهر توانا و آماده برای کسب شغل در محیط کسب و کار است. در این گرایش دانش‌آموز در هفته سه یا چهار روز در شرکت کارآموزی می‌کند. به کارآموز کمک هزینه ضمن کار داده می‌شود که در شروع کار یک سوم فرد متخصص است و هر سال به آن اضافه می‌شود. درصد کمی از دانش‌آموزان وارد نظام شغلی و یا بخش انتقالی می‌شوند. در نظام شغلی، دانش‌آموزان با آزمون وارد یکی از مشاغل همانند مشاغل صنایع دستی می‌شوند و در دانشگاه تا مراحل کارشناسی آن را ادامه می‌دهند. درصد کمی از دانش‌آموزان نیز وارد آموزش فنی و حرفه‌ای انتقالی می‌شوند که در پایان تحصیل به آن‌ها هیچ گواهی‌نامه‌ای داده نمی‌شود. [Federal Ministry of Education and Research, 2013]

در کشور آلمان برخلاف کشور سوئد، آموزش در دبیرستان‌های فنی و حرفه‌ای در کلاس درس صورت نمی‌گیرد، بلکه آن‌ها در محیط کار، دانش‌رامی‌آموزند. عنصر اصلی در این آموزش کسب صلاحیت حرفه‌ای است. این آموزش در کشور آلمان به صورت رسمی چهره به چهره، غیررسمی در محل کار و یا یادگیری روی خط صورت می‌گیرد. رویکرد آموزش حرفه‌ای در آلمان مبتنی بر دستاورد است نه مبتنی بر فرایند. به عبارت دیگر، رویکرد مبتنی بر نتیجه است. برنامه آموزش حرفه‌ای براساس تعریف شایستگی‌های لازم از دیدگاه کارفرمایان است. در کشور آلمان، آموزش حرفه‌ای به منظور کسب گواهی‌نامه صورت می‌گیرد. مزیت این روش برای دولت آلمان کاهش هزینه‌های عمومی است. پروژه‌هایی که در این دوره انجام می‌پذیرند، به‌عنوان پروژه‌های آزمایشی در خدمت به کشور آلمان محسوب می‌شوند. جوانان آلمانی که در دبیرستان‌های فنی و حرفه‌ای درس می‌خوانند، پس از آموزش حرفه‌ای در این دبیرستان‌ها، به زندگی کاری خود ادامه می‌دهند. هزینه یادگیری مادام‌العمر به تنهایی توسط دولت پرداخت نمی‌شود [Burke & Reuling, 2002]

ب. اقدامات بخش غیررسمی

جمهوری آلمان ۱۶ ایالت دارد که هر کدام دارای اولویت‌ها و اهداف خاص خود هستند. بنابراین هیچ گونه برنامه متمرکزی وجود ندارد. با وجود این، خط مشی‌های کلی در همه ایالت‌ها دیده می‌شود. برای مثال، اولویت آموزش بزرگسالان در همه

ایالت‌ها وجود دارد. در ایالت‌های جمهوری آلمان آموزش بزرگسالان و صدور گواهی‌نامه اقدامی است پیشگیرانه در برابر بی‌کاری و عاملی کلیدی برای بهبود اشتغال و ایجاد تحرک اجتماعی به‌شمار می‌آید. این آموزش می‌تواند توسط شرکت‌های خصوصی، کلیساها و سایر مؤسسات مانند کتابخانه‌ها و موزه‌ها و سالن‌های تربیت بدنی به اجرا درآید و در واقع فرصت دوباره‌ای برای ادامه تحصیل کسانی است که تحصیل را ترک کرده‌اند. به‌طور خلاصه مجریان این آموزش عبارت‌اند از: اتحادیه‌های صنفی، شرکت‌های تجاری، مؤسسه آموزش از راه دور، اتاق بازرگانی و صنایع و اتاق معاملات، مؤسسات آموزش عالی که موظف به ارائه آموزش تحت عنوان آموزش عالی عمومی هستند، سازمان آموزش و پرورش، سازمان‌های مذهبی، اقدامات داوطلبانه توسط گروه‌های دیگر مسئول ارائه خدمات آموزشی به بزرگسالان می‌باشد. [European association for the education of adults, 2011]

ترویج یادگیری مادام‌العمر در آلمان، نوعی واکنش به مسائل فعلی جامعه است. تأمین نیروی کار ماهر به‌منظور داشتن توانایی مالی برای تشکیل زندگی، آموزش دانشجویان خارجی، ترویج تحرک بین کارکنان آلمانی و دیگر کشورهای اروپایی، افزایش دسترسی به آموزش برای همه سطوح از جمله محرومان کشور، و صدور گذرنامه صلاحیت حرفه‌ای از دیگر کارهای انجام یافته در کشور آلمان هستند. هدف از صدور گذرنامه حرفه‌ای، مقایسه سطح صلاحیت‌ها در بازار کار اروپا و ایجاد فرصت برای یادگیری مادام‌العمر و ترویج آن است. گذرنامه حرفه‌ای در آلمان انواع متفاوتی دارد. برخی از گذرنامه‌های حرفه‌ای، گواهی‌نامه از نوع انتخاب شغل هستند. گذرنامه‌های حرفه‌ای ابزاری برای ورود به کار محسوب می‌شوند. برخی دیگر گواهی‌نامه صلاحیت کار حرفه‌ای هستند که در آن‌ها زندگی‌نامه، دانش، مهارت و توانایی‌های افراد در حال اشتغال ثبت می‌شود. در نوع دیگر گذرنامه حرفه‌ای، زندگی‌نامه، دانش و مهارت افراد توسط کارفرمایان سابق فرد ثبت شده‌اند که برای بازگشت به کار از آن استفاده می‌شود. برخی دیگر بینگر ارزیابی صلاحیت کار گروهی هستند. هدف از این نوع گذرنامه‌های حرفه‌ای یکپارچه‌سازی مهارت مهاجران است [Expert workshop on, 2012].